

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl atliekų vežimo, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1257/2013 ir (ES) 2020/1056

(COM(2021) 709 final – 2021/0367 (COD))

(2022/C 275/15)

Pranešėjas **Anastasis YIAPANIS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 22/11/2021 Taryba, 2021 12 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 2 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 2 23
Plenarinė sesija Nr.	567
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	160 / 2 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl naujo reglamento ir prie jo pridėtą komunikatą ir mano, kad žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga yra svarbiausias ES prioritetas. Kai techniškai įmanoma, Sąjungoje susidariusios atliekos turėtų būti perdirbamos pačioje Sąjungoje aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriu saugiu būdu.

1.2. EESRK ragina valstybes nares kuo greičiau patvirtinti elektroninių duomenų mainų sistemą, susitarti dėl suderintų išankstinio sutikimo procedūrų kriterijų nustatymo ir įgalinti Komisiją priimti deleguotuosius aktus dėl bendro atliekų klasifikavimo. Reikėtų nedelsiant skirti lėšų ir techninę pagalbą veiklos pajėgumams didinti.

1.3. Skubiai reikia pereiti prie naujų verslo modelių, kuriuos taikant planetai būtų grąžinama daugiau, nei paimama. Sveikatos, saugos ir darbo sąlygų reikalavimų turi būti griežtai laikomasi ir vykdoma jų stebėseną. EESRK ragina investuoti į darbuotojų mokymą numatant specialias lėšas pagal „Europos socialinį fondą+“ (ESF+).

1.4. EESRK ragina suteikti daugiau finansavimo galimybių kuriant ir (arba) modernizuojant ES perdirbimo įrenginius ir ieškant naujoviškų atliekų pakartotinio naudojimo ir perdirbimo technologijų. Perdirbimo pajėgumų didinimas ES pasienyje padės sumažinti anglies dioksido išmetimo rodiklį ir aplinkosauginį pėdsaką ir padidins užimtumą šiame sektoriuje.

1.5. EESRK mano, kad suderintas finansinės garantijos apskaičiavimas turėtų aiškiai apimti visą riziką, kylančią dėl atliekų vežimo, tačiau neturėtų pernelyg apsunkinti įmonių, ypač MVĮ.

1.6. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl trečiųjų šalių audito, kurį vykdytų ES įsteigtų arba ES įgaliotų ES notifikuotųjų įstaigų auditorius, turintis atitinkamą įrenginių ir šalies lygmens kvalifikaciją, ir mano, kad procedūras turėtų stebėti socialiniai partneriai ir atitinkamos NVO. Reikėtų sustiprinti stebėsenos, skundų ir sankcijų mechanizmą.

1.7. EESRK ragina nustatyti ne ilgesnį kaip dvejų metų pereinamąjį laikotarpį po reglamento priėmimo. Be to, terminas, per kurį tranzito kompetentingos institucijos turi pateikti pagrįstus prieštaravimus dėl planuojamo atliekų vežimo, turėtų būti sutrumpintas iki 10 dienų, o pateikti prieštaravimus dėl to paties vežimo turėtų būti galima tik vieną kartą.

1.8. Komitetas ragina išplėsti elektroninių duomenų mainų sistemą taip, kad ji apimtų visas eksportui, importui ir tranzitui skirtas atliekų siuntas. Sistema turėtų pradėti veikti kuo greičiau, dar iki Europos Komisijos pasiūlyto dvejų metų termino. Todėl reikia tinkamų žmogiškųjų ir techninių išteklių.

1.9. EESRK mano, kad aukštos kokybės perdirbamų atliekų, ypač atliekų, kurių sudėtyje yra daug svarbiausių žaliavų, eksportas daro žalą ES tvarumui ir mažina jos konkurencingumą pasaulyje. Būtina investuoti į atliekų tvarkymo infrastruktūrą, ypač šalyse, kuriose pradėtos pažeidimo nagrinėjimo procedūros. Siekiant nustatyti atliekų vežimo pokyčius ir taip apsaugoti ES bei padėti siekti žaliojo kurso ir žiedinės ekonomikos veiksnių plane nurodytų ES tikslų, reikėtų atlikti pradinį atliekų eksporto apimtį vertinimą.

1.10. Visos EBPO ir jai nepriklausančios šalys narės turėtų atitikti tuos pačius griežtus ES nustatytus kriterijus, susijusius su išpareigojimais aplinkosaugos srityje, ir turėtų būti pateikti įrodymai, kad visos priimančios šalys jau tvarko savo buitines atliekas aplinkai saugiu būdu, panašiu į ES standartus, taip pat į TDO pagrindines konvencijas ir darbo standartus.

1.11. EESRK remia tikrinimo ir tyrimo procedūrų vykdymo užtikrinimą ir ragina valstybes nares visapusiškai bendradarbiauti tarpusavyje ir su Sąjunga, taip pat sukurti suderintą sankcijų sistemą, kuri būtų veiksminga ir proporcinga padarytam pažeidimui. Nekonfidencialūs duomenys turėtų būti viešai prieinami visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant socialinius partnerius, nevyriausybinės organizacijas, savivaldybes ir piliečius.

1.12. Gamybos įmonės turi būti skatinamos kurti savo gaminius taip, kad jie būtų tinkami pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui. Reikia nacionalinių ir Europos strategijų, kuriose dalyvautų socialiniai partneriai, MVĮ atstovai ir pilietinės visuomenės organizacijos, ir šios strategijos turi būti skatinamos bendradarbiavimo platformose. Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma ⁽¹⁾ šiuo atžvilgiu yra puikus pavyzdys.

1.13. EESRK ragina Europos Komisiją įvertinti galimybę įsteigti antrinių žaliavų rinkos stebėjimo centrą, kuris konsultuotų Europos Komisiją ir galėtų analizuoti ir rekomenduoti sektorių plėtros politiką ir būdus, kaip pašalinti esamas kliūtis ir išsaugoti vertingas antrines žaliavas ES.

1.14. Galiausiai Komitetas ragina atlikti išsamų reglamento įgyvendinimo poveikio vertinimą praėjus penkeriems metams nuo jo įsigaliojimo.

2. Įžanga ir bendrosios pastabos

2.1. Manoma, kad iki 2060 m. tokių medžiagų kaip metalai, mineralai, biomasė ir iškastinis kuras vartojimas išaugs dvigubai ⁽²⁾, todėl iki 2050 m. atliekų susidarymas per metus natūraliai padidės 70 % ⁽³⁾. Didelių pajamų šalys yra didžiausios atliekų eksportuotojos pasaulyje, o besivystančios šalys yra didžiausios importuotojos ⁽⁴⁾.

2.2. Gamybos įmonės žaliavoms išleidžia apie 40 % visų gamybos sąnaudų. Šiuo metu tik 12 % ES pramonėje naudojamų materialinių išteklių gaunama iš perdirbtų produktų ir regeneruotų medžiagų ⁽⁵⁾. Didžiausia kliūtis, trukdanti įsisavinti antrines žaliavas, yra didelė jų kaina, palyginti su pirminių žaliavų kaina.

⁽¹⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>.

⁽²⁾ EBPO (2018), „Global Material Resources Outlook to 2060“.

⁽³⁾ Pasaulio bankas, „A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050“.

⁽⁴⁾ Europos aplinkosaugos politikos institutas, „EU circular economy and trade“.

⁽⁵⁾ Eurostatas, „Circular Economy in the EU“.

2.3. 2021 m. lapkričio 17 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymą dėl Reglamento dėl atliekų vežimo, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1257/2013 ⁽⁶⁾ ir (ES) 2020/1056 ⁽⁷⁾ (toliau – reglamentas). Juo keičiamas 15 metų senumo Atliekų vežimo reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 ⁽⁸⁾, atsižvelgiant į Europos Parlamento ⁽⁹⁾ ir Europos ekonominių ir socialinių reikalų komiteto ⁽¹⁰⁾ raginimus jį peržiūrėti, ir remiamasi Europos žaliajame kurse ⁽¹¹⁾ ir Žiedinės ekonomikos veiksmų plane ⁽¹²⁾ paskelbtais užmojais.

2.4. Dėl didėjančio atliekų kiekio ir ekonominės plėtros padidėjo atliekų eksportas iš ES į trečiąsias šalis, o tai savo ruožtu lėmė tam tikrą neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai paskirties šalyse. Reglamentu siekiama palengvinti ir paspartinti vežimo ES viduje procedūras, susijusias su pakartotiniu naudojimu ir perdirbimu, nustatyti tam tikras aiškias atliekų eksporto, importo ir tranzito taisykles ir užtikrinti, kad būtų laikomasi dabartinės ES kovos su neteisėtu vežimu sistemos.

2.5. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl naujo reglamento ir prie jo pridėtą komunikatą ir mano, kad žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga yra svarbiausias ES prioritetas. ES, kaip kovos su klimato kaita lyderė, turėtų gebėti tvarkyti savo teritorijoje susidarancias atliekas, o ne eksportuoti jas į kitas šalis. Skubiai reikia pereiti prie naujų verslo modelių, kurie padėtų planetai grąžinti daugiau, nei paimama, taip pat reikia, kad visi suinteresuotieji subjektai elgtųsi tvariai. Ateityje pirmenybė turėtų būti teikiama investicijoms į aplinką tausojančią atliekų tvarkymo infrastruktūrą, visų pirma šalyse, kuriose pradėtos pažeidimo nagrinėjimo procedūros.

2.6. Ekonominiu požiūriu atliekos gali turėti didelės vertės, susijusios su antrinių žaliavų panaudojimu, indėliu į ES žiedinę ekonomiką, priklausomybės nuo tam tikrų pirminių žaliavų mažinimu, kartu mažinant pirminių žaliavų gamybai Europoje reikalingos energijos suvartojimą ir išmetamą CO₂ kiekį. Be to, EESRK mano, kad aukštos kokybės perdirbamų atliekų, ypač atliekų, kurių sudėtyje yra daug svarbiausių žaliavų, eksportas daro žalą ES tvarumui ir mažina jos konkurencingumą pasaulyje, nes vertingais resursais aprūpina išorės konkurentus.

3. Atliekų vežimas ES viduje

3.1. Komisijos surengtos konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais parodė, kad reikia:

- skaitmeninti pranešimo tvarką;
- atnaujinti paspartintą sistemą;
- nustatyti bendras ir skaidrias atliekų klasifikavimo ir finansinių garantijų apskaičiavimo taisykles;
- derinti su artumo principu ir atliekų hierarchija.

3.2. Fragmentiškas 2006 m. reglamento įgyvendinimas visoje ES lėmė ilgas atliekų vežimo ES viduje procedūras ir nuolatinį biurokratizmą. Dėl to ekonominės veiklos vykdytojai vėluoja ir patiria finansinių nuostolių, jie neskatinami vežti atliekas, skirtas kitoms medžiagoms gauti, ES viduje.

3.3. EESRK mano, kad Sąjungoje susidariusios atliekos, kai techniškai įmanoma, turėtų būti perdirbamos Sąjungoje aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriu saugiu būdu, visada atsižvelgiant į aplinkosaugos, sveikatos ir saugos standartus. Didėsnis viduje gabenamų atliekų kiekis ir greitesnės procedūros sustiprins žiedinę ekonomiką Sąjungoje, prisidės prie ES konkurencingumo ir strateginio savarankiškumo ir sukurs pagrindą naujoms darbo vietoms kurti.

⁽⁶⁾ OL L 330, 2013 12 10, p. 1.

⁽⁷⁾ OL L 249, 2020 7 31, p. 33.

⁽⁸⁾ OL L 190, 2006 7 12, p. 1.

⁽⁹⁾ Europos Parlamentas, „Reglamento (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo (Atliekų vežimo reglamento) peržiūra“.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „Atsparumo, susijusio su svarbiausiomis žaliavomis, didinimas“ (OL C 220, 2021 6 9, p.118).

⁽¹¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽¹²⁾ COM(2020) 98 final.

3.4. Labai svarbu didinti perdirbimo pajėgumus ES teritorijoje, nes tai padės sumažinti anglies dioksido išmetimo rodiklius ir aplinkosauginį pėdsaką. Dėl to taip gali padidėti užimtumas šiame sektoriuje; Europos Komisijos pateikti skaičiai, kad perdirbimo ir pakartotinio naudojimo sektoriuose bus sukurta nuo 9 000 iki 23 000 naujų darbo vietų, yra daug žadantys ir galėtų būti dar didesni, jei būtų tinkamai padidinti perdirbimo pajėgumai.

3.5. Komiteto nuomone, visiškai nepriimtina, kad kai kurios valstybės narės vis dar taiko dokumentais pagrįstas procedūras ir kad kartais net tų pačių valstybių narių regionai skirtingai aiškina vykdymo užtikrinimo procedūras. Todėl EESRK ragina valstybes nares kuo greičiau pradėti taikyti Europos Komisijos pasiūlytus skaitmeninius sprendimus ir užtikrinti, kad jie būtų sklandžiai perkelti į suderintą ir skaidrią Europos sistemą, susitarti dėl suderintų išankstinio sutikimo procedūrų kriterijų nustatymo ir įgalinti Komisiją priimti deleguotuosius aktus dėl bendro atliekų klasifikavimo. Reikėtų nedelsiant skirti lėšų ir techninę pagalbą veiklos pajėgumams didinti.

3.6. Komisija siūlo suderinti atliekų vežimo finansinės garantijos apskaičiavimo procedūrą. EESRK palankiai vertina tai, kad tai padidins nuspėjamumą įmonėms, tačiau ragina proporcingai apskaičiuoti šias sumas taip, kad ekonominės veiklos vykdytojams nebūtų užkrauta papildoma našta. EESRK mano, kad suderintas finansinės garantijos apskaičiavimas turėtų aiškiai apimti visą riziką, kylančią dėl atliekų vežimo, tačiau neturėtų pernelyg apsunkinti įmonių, ypač dėl to, kad šiame procese dalyvauja daug MVĮ, kurių likvidumas yra ribotas.

3.7. Galiausiai EESRK ragina Europos Sąjungą ir valstybes nares suteikti daugiau finansavimo galimybių kuriant ir (arba) modernizuojant ES perdirbimo įrenginius ir ieškant naujoviškų atliekų pakartotinio naudojimo ir perdirbimo technologijų. Reikia nedelsiant plėtoti perdirbimo metu gaunamų žaliavų galutines rinkas, kad būtų sukurta visu pajėgumu veikianti antrinių žaliavų rinka, kurioje nebetinkami naudoti produktai tampa naujomis gamybos žaliavomis. ES taip pat turėtų didinti perdirbtųjų medžiagų prieinamumą ir kokybę, sutelkiant dėmesį į tai, ar medžiaga geba išlaikyti savo savybes po perdirbimo ir ar gali ateityje pakeisti pirmines. Dėl to Sąjungoje padidės perdirbimo pajėgumai, bus kuriamos naujos aukštos kokybės ir žaliosios darbo vietos, taip pat bus suteikta galimybė nustatyti žaliavų, dėl kurių susidaro bevertės atliekos, rūšį ir ilgainiui jas pašalinti arba pakeisti.

4. Eksportas, importas ir atliekų vežimas tranzitu

4.1. Per pastaruosius 17 metų į trečiąsias šalis eksportuotų atliekų kiekis padidėjo 75 % iki maždaug 33 mln. tonų per metus⁽¹³⁾, labai dažnai neatsižvelgiant į tai, kaip veikia paskirties įrenginiai ir kaip atliekos tvarkomos. Į ES importuojamos atliekos sudaro 16 mln. tonų per metus, o 70 mln. tonų atliekų parduodama ES viduje.

4.2. ES yra daugiau kaip 80 laisvosios prekybos susitarimų (LPS) šalis; šiuo metu apie 40 susitarimų dar nagrinėjami arba dėl jų deramasi. EESRK yra visiškai nepriimtina, kad tik dviejuose iš jų aiškiai nurodyta žiedinė ekonomika⁽¹⁴⁾, ir ragina daugiau dėmesio skirti darnaus vystymosi skyrių stiprinimui visuose galiojančiuose ir būsimuose laisvosios prekybos susitarimuose bei užtikrinti veiksmingą jų įgyvendinimą.

4.3. Dėl palyginti neseniai Kinijos, Indijos, Tailando, Vietnamo ir Malaizijos nustatytų prekybos plastiko atliekomis apribojimų išryškėjo pernelyg didelė ES priklausomybė nuo atliekų tvarkymo svetur. Dėl nepriimtinos priklausomybės nuo atliekų eksporto tiekimo grandinių sutrikimai daro ES ekonomiką pažeidžiamą.

4.4. Eksportuojant atliekas turėtų būti laikomasi visų skaidrumo taisyklių ir teikiama viešai prieinama informacija apie tvarkymo aplinkai saugiu būdu standartus paskirties šalyje. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą atlikti trečiųjų šalių išorės atliekų įrenginių auditą ir mano, kad į jį turėtų būti įtrauktos išsamios nuostatos dėl aplinkosauginio pėdsako ir darbo sąlygų. Pakartotinio naudojimo tikslais siunčiamiems daiktams turėtų būti taikomas principas „teršėjas moka“, o didesnės gamintojo atsakomybės mokesčiai turėtų būti taikomi pagal produktą, nes vartotojai juos sumokėjo už atliekų tvarkymo etapą, nepriklausomai nuo to, kur jis vyksta. Be to, socialiniai partneriai ir atitinkamos NVO turėtų dalyvauti audito procedūrose, o atvirųjų duomenų infrastruktūros turi būti finansuojamos ir prieinamos. Reikėtų sustiprinti NVO ir kitų susijusių suinteresuotųjų subjektų skundų teikimo mechanizmus.

⁽¹³⁾ Komunikatas „Mūsų atliekos – mūsų atsakomybė“.

⁽¹⁴⁾ Laisvosios prekybos susitarimai su Meksika ir Naująja Zelandija.

4.5. EESRK ragina ES įsteigtą arba įgaliotą auditorių (iš ES notifikuotųjų įstaigų, turinčių atitinkamą kvalifikaciją) atlikti audito procedūras įrenginių ir šalies lygmeniu, siekiant užtikrinti, kad atliekų paskirties šalyje būtų laikomasi ES šalies žmonių sveikatos, aplinkos apsaugos ir socialinių standartų. Reikia apibrėžti išsamesnes audito procedūras ir stebėsenos kriterijus, skundus ir sankcijas. Be to, būtina apibrėžti įvesties duomenis (grindžiamus apimtimi ir rizika), dėl kurių gali būti pradėtas auditas.

4.6. Komitetas ragina MVĮ per gamintojo atsakomybę perimančias organizacijas atlikti trečiojoje šalyje esančių įrenginių audito procedūras, nes tai turėtų sumažinti finansinę tokių operacijų naštą. Sveikatos, saugos ir darbo sąlygų reikalavimų turi būti griežtai laikomasi ir vykdoma jų stebėseną. Investicijoms į darbuotojų mokymą ir praktinę patirtį turėtų būti skiriamos specialios lėšos pagal ESF+.

4.7. EESRK pripažįsta, kad valdžios institucijoms ir ekonominės veiklos vykdytojams reikia šiek tiek laiko prisitaikyti, kad galėtų taikyti naujas taisykles ir jų laikytis. Tačiau EESRK mano, kad siūlomas trejų metų terminas po reglamento įsigaliojimo nėra platus užmojis, ir norėtų paraginti nustatyti ne ilgesnį kaip dvejų metų pereinamąjį laikotarpį.

4.8. Europos Komisija pasiūlė nustatyti 30 dienų terminą, per kurį tranzito kompetentingos institucijos galėtų pareikšti pagrįstus prieštaravimus dėl planuojamo atliekų vežimo panaudojimui. EESRK mano, kad terminas turėtų būti sutrumpintas iki 10 dienų, siekiant užtikrinti operatyvumą ir išvengti nereikalingo vėlavimo. Be to, EESRK ragina nustatyti aiškų apribojimą šioms institucijoms, kad jos negalėtų prieštarauti tam pačiam vežimui daugiau nei vieną kartą.

4.9. Komitetas ragina išplėsti elektroninių duomenų mainų sistemą taip, kad ji apimtų visas eksportui, importui ir tranzitui skirtas atliekų siuntas. Tai vienintelis būdas užtikrinti šių procesų atsekamumą ir skaidrumą, kad jie atitiktų tas pačias taisykles, kurios taikomos ir vidaus vežimui. Komisija ir valstybės narės turi dėti visas pastangas, kad ši sistema būtų įdiegta kuo greičiau, net prieš siūlomą dvejų metų terminą. Šiuo tikslu EESRK ragina skirti pakankamai žmogiškųjų ir techninių išteklių.

4.10. Tai, kad tam tikros paskirties šalys gali būti atleidžiamos nuo reikalavimo įrodyti, koku mastu jose laikomasi pagrindinių žmonių sveikatos ir aplinkosaugos reikalavimų, vien dėl to, kad jos yra EBPO narės, prieštarauja šio reglamento dvasiai ir gali pakenkti visai sistemai. EESRK prašo, kad atliekų eksporto tikslais EBPO ir jai nepriklausančios valstybės narės turėtų laikytis tų pačių ES nustatytų griežtų kriterijų, susijusių su aplinkosaugos išpareigojimais. Be to, EESRK ragina pateikti įrodymų, kad visos priimančios šalys jau tvarko savo buitines atliekas aplinkai saugiu būdu, panašiu į ES praktiką, ir laikosi pagrindinių TDO konvencijų bei darbo standartų.

5. Neteisėta prekyba atliekomis

5.1. Dėl skirtingų 2006 m. reglamento vykdymo užtikrinimo procedūrų visose valstybėse narėse suaktyvėjo neteisėta atliekų vežimo veikla. Duomenis sunku kiekybiškai įvertinti, tačiau manoma, kad 30 % visų atliekų siuntų Europoje dalis yra neteisėta ir kasmet siekia apie 9,5 mlrd. EUR ⁽¹⁵⁾.

5.2. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais parodė, kad tvirtai pritariama kovos su neteisėtu atliekų vežimu procedūrų stiprinimui. Siekiant kovoti su nusikaltimais aplinkai ir neteisėta prekyba, būtina stiprinti atliekų eksporto, importo ir tranzito kontrolę. EESRK palankiai vertina ir remia tikrinimo bei tyrimo procedūrų vykdymo užtikrinimą ir ragina valstybes nars visapusiškai bendradarbiauti tarpusavyje ir su Sąjunga, laikantis naujos 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos ⁽¹⁶⁾. OLAF dalyvavimas gali kompensuoti žmogiškųjų išteklių trūkumą kai kuriose valstybėse narėse ir užtikrinti veiksmingą bendradarbiavimo sistemą.

5.3. Neteisėta prekyba atliekomis tebėra vienas iš sunkiausių nusikaltimų aplinkai ir ji laikoma labai pelninga ir nedidelės rizikos veikla, o tai daro pražūtingą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Europos Audito Rūmai pažymėjo, kad neteisėtos prekybos atliekomis atvejų nustatymo lygis tebėra žemas ir kad baudžiamojo persekiojimo rodiklis yra žemesnis nei kitų rūšių nusikaltimų atveju, o taikomos sankcijos nėra proporcingos ir atgrasančios ⁽¹⁷⁾. Taip yra daugiausia todėl, kad atliekų vežimo grandinės yra labai sudėtingos ir sunku įrodyti, kad susiję asmenys žinojo apie neteisėtą veiklą, ypač turint galvoje, kad atliekų savininkas ir šalis gali keliskart pasikeisti iki to laiko, kol atliekos bus neteisėtai pašalintos.

⁽¹⁵⁾ Klausimai ir atsakymai apie naujas ES atliekų vežimo taisykles.

⁽¹⁶⁾ 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija.

⁽¹⁷⁾ Apžvalga Nr. 4/2020. ES veiksmai siekiant išspręsti plastiko atliekų problemą.

5.4. Pramonės suinteresuotieji subjektai ir nevyriausybinės organizacijos gali sekti galimą neteisėtą atliekų vežimą ir apie jį pranešti, kai tik turi prieigą prie duomenų. Todėl EESRK ragina nekonfidencialius duomenis pateikti visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant socialinius partnerius, nevyriausybinės organizacijas, savivaldybes ir piliečius. EESRK mano, kad išsamus duomenų rinkimas ir didesnis skaidrumas padės sustiprinti kontrolę ir sumažinti neteisėtą atliekų vežimą.

5.5. Tačiau EESRK mano, kad reiktų aiškiai atskirti nustatytus asmenis, neteisėtai prekiaujančius atliekomis, ir vykdytojus, kurie buvo pripažinti kaltais dėl žmogaus klaidos tvarkant dokumentus, ypač susijusius su VII priedu⁽¹⁸⁾, kaip buvo daroma anksčiau. EESRK ragina sukurti suderintą sankcijų sistemą, kuri būtų veiksminga ir proporcinga pažeidimui.

6. Baigiamosios pastabos

6.1. Dabar turėtų būti aišku, kad dėl mūsų susidaro per daug atliekų, o naujų gamtos išteklių mums trūksta. EESRK ragina sukurti reglamentavimo sistemą, kuria būtų skatinama naudoti perdirbtas medžiagas, o tai savo ruožtu padės sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį ir užkirsti kelią vertingų atliekų patekimui į sąvartynus. Atliekų kaip išteklių naudojimas yra Žiedinės ekonomikos veiksmų plano pagrindas ir EESRK jau yra pareiškęs, kad „siekiant atsieti ekonomikos plėtrą nuo gamtos išteklių naudojimo ir poveikio aplinkai, ES turi išsikelti platesnio užmojo tikslus“⁽¹⁹⁾.

6.2. Laikydamasis žiedinės ekonomikos principų, Komitetas ragina teikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais gamybos įmonės būtų skatinamos kurti savo gaminius taip, kad jie būtų tinkami pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui, taip pat kad būtų galima kurti žiedinius verslo modelius. Reikia kurti Europos ir nacionalines strategijas ir teisės aktų sistemas, kurios skatintų šią pertvarką ir kuriomis būtų kovojama su priešlaikiniu gaminių nusidėvėjimu, įtraukiant socialinius partnerius, MVĮ atstovus ir pilietinės visuomenės organizacijas. Perėjimas prie žiedinės ekonomikos reiškia, viena vertus, galimybę išlaikyti produktų vertę ekonomikoje ilgesnį laiką ir, kita vertus, didinti antrinių žaliavų naudojimą. Todėl itin svarbu sudaryti palankesnes sąlygas naudotis naujoviškais apdorotų atliekų pavertimo antrinėmis žaliavomis sprendimais ir tai turi būti skatinama naudojantis interneto platformomis (pvz., Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma) bei dalijantis geriausios praktikos pavyzdžiais.

6.3. EESRK mano, kad elektroninių duomenų mainų sistema yra tikrai būtina ir atitinka ES skaitmeninę strategiją⁽²⁰⁾, ir ragina ją skubiai įgyvendinti, nes ji gali sumažinti įmonių patiriamus ekonominius nuostolius ir užtikrinti spartesnes procedūras bei kokybišką stebėseną. Be to, EESRK mano, kad ši elektroninė sistema padidins skaidrumą ir veiksmingumą, užtikrins geresnį duomenų atsekamumą, suteiks pagrindą intensyviai valstybių narių bendradarbiavimui ir skatins kurti patikimas atliekų rinkas. Komitetas taip pat siūlo duomenų saugumo tikslais naudoti šiuolaikines transporto stebėsenos technologijas (daiktų internetą ir palydovus) ir blokų grandinės technologiją.

6.4. Reikia aiškiai atskirti atliekų vežimą pakartotiniam naudojimui bei perdirbimui ir vežimą naudojimui žemesnio lygio reikmėms, pavyzdžiui, deginimui. Nuo pat pradžių būtina turėti tinkamas tyrimo priemones ir aiškius kriterijus, pagal kuriuos būtų draudžiama vežti atliekas melaginga dingstimi.

6.5. EESRK ragina Europos Komisiją įvertinti galimybę įsteigti Antrinių žaliavų rinkos stebėjimo centrą, kuris galėtų analizuoti bei rekomenduoti sektorių plėtros politiką ir būdus, kaip pašalinti esamas kliūtis. Stebėjimo centras turėtų apimti visus susijusius Europos suinteresuotuosius subjektus ir konsultuoti Komisiją.

6.6. Galiausiai EESRK mano, kad praėjus penkeriems metams nuo reglamento įsigaliojimo Europos Komisija turėtų atlikti išsamų jo įgyvendinimo poveikio vertinimą.

Briuselis, 2022 m. vasario 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁸⁾ VII priedas. Atliekų siuntas lydinti informacija.

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse“ (OL C 110, 2019 3 22).

⁽²⁰⁾ Europos skaitmeninė strategija. Europos skaitmeninės ateities formavimas.